

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(10), 2022

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Мукачівського державного університету
(Протокол №10 від 19.12.2022 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, перший проректор, Мукачівський державний університет

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар:

Гранчак Олена Василівна, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабачій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент;

Кобаль Василь Іванович – к. пед. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти;

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор, доцент кафедри психології;

Лужанська Тетяна Юрївна – к. географічних наук, доцент;

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., доцент;

Мілашовська Ольга Іванівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи;

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н., доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва;

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор;

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії;

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів;

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання;

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти;

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту;

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної та спеціальної освіти;

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А. М. Богуш та ін.. – К.: Видавництво, 2012.
2. Богініч О. Л. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посібник / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. – К.: Генеза, 2013. – 128 с.
3. Мархоцький Я. Л. Валеологія: навч. посібник / Я. Л. Мархоцький. – Мн.: Вища школа, 2015. – 286 с.
4. Ніжина Н. В. Охорона здоров'я дітей дошкільного віку / Н. В. Ніжина // Дошкільне виховання. – 2015. – № 4. – С. 14-17.
5. Організація оздоровчої роботи в ДНЗ / Г. В. Гаркуша, О. А. Рудік, К. М. Свинарєва, Л. А. Швайка. – Харків: Основа, 2011. – 319 с.

УДК 378.011.3-057.875-047.22(045)

Щербан Т.Д.
доктор психологічних наук, професор,
Мукачівський державний університет
Анталик А.В.
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності 053 «Психологія»,
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПСИХОЛОГІЯ»

У статті теоретично охарактеризовано професійні компетенції здобувачів вищої освіти. Обґрунтовано та висвітлено певні компоненти, які включає професія психолога. Здійснено та теоретично досліджено особливості важливих компетенцій майбутніх психологів. Проведено емпіричне дослідження, спрямоване на вивчення професійно важливих компетенцій у здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія».

Ключові слова: компетенції, професійні компетенції, компоненти психології, спрямованість.

The article theoretically characterizes the professional competencies of higher education applicants. Certain components, which include the profession of a psychologist, are substantiated and highlighted. Features of important competencies of future psychologists have been carried out and theoretically investigated. An empirical study aimed at studying the professionally important competencies of higher education graduates in the specialty "Psychology" was conducted.

Key words: *competences, professional competences, components of psychology, orientation.*

Проблема формування професійно важливих компетенцій фахівця в будь-якій галузі викликана світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, зміною освітньої парадигми – сукупності переконань, цінностей, технічних засобів тощо. Швидкий розвиток сучасного суспільства висуває принципово нові вимоги до всіх його структур, зокрема до системи освіти, а саме до якості професійної кваліфікації. Соціально-економічні умови розвитку та інноваційні процеси у нашій країні та світі зумовлюють необхідність формування активної, самостійної позиції студентів, розвитку у студентів набору ключових, професійних компетенцій, які визначають їх успішну професійну діяльність та адаптацію в суспільстві.

У психологічному словнику під компетенцією розуміють «коло питань, явищ, в яких дана особа авторитетна, має досвід, знання; коло повноважень, галузь належних для виконання ким-небудь питань, явищ» [4, с. 386].

Розділяючи компетенції стосовно сфери освіти, А. В. Хуторський визначає освітню компетенцію як «сукупність взаємозв'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особисто і соціально значущої продуктивної діяльності» [7, с. 63].

Здобуваючи освіту за тією чи іншою спеціальністю студент знаходиться на стадії підготовки до професійної діяльності, тобто на початку свого професійного становлення. Е. Ф. Зеєр визначає професійне становлення як «велику частину онтогенезу людини, яка охоплює період з початку формування професійних намірів до завершення професійного життя» [2, с. 9].

Професійна компетентність – динамічне, особистісно-професійне психічне новоутворення, що реалізується в психологічній та технічно-операційній готовності особистості до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності, яке забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим середовищем [3].

Професійні компетенції виявляються у професійній діяльності суб'єкта і впливають на її результат. Володіння студентом професійними компетенціями,

перш за все, передбачає оволодіння знаннями, вміннями, навичками, практичним досвідом, здатністю і готовністю успішно реалізувати свої вміння, підвищуючи при цьому якість і ефективність своєї діяльності. Тому, це є необхідною умовою становлення кваліфікованого фахівця на етапі професіоналізму.

Структуру професійних компетенцій складають: професійні якості фахівця (професійні знання, уміння, навички як досвід діяльності), соціально-комунікативні здатності; індивідуальні якості, які забезпечують самостійність професійної діяльності [5].

До професійних якостей фахівця відносять професійні знання, уміння та навички. Професійні знання охоплюють не тільки знання за фахом, але і певну сукупність знань різних галузей наук. Це основа для ефективної реалізації професійної діяльності. Володіючи знаннями, людина виконує дії, які доводять до певного ступеня досконалості, що приводить до формування навички.

Професійна компетентність психолога характеризується також діапазоном професійних можливостей, досконалим володінням інструментарієм, прийомами і технологіями професійної діяльності. Вона проявляється в творчому характері його діяльності, в активному пошуку новаторських підходів і інноваційних технологій, особистої ініціативи і професійної комунікабельності [1].

Для професійної компетентності психологу вкрай важливі не тільки його професійні якості та наукової ступінь, але і рівень його особистісного розвитку, розвиненість професійно важливих індивідуально-особистісних якостей.

Сидоренко Є. В. визначає деякі із загальних особистісних якостей психолога, без формування яких, на його думку, неможлива ефективна психологічна діяльність. Автор виділяє: психологічну спостережливість, психологічне мислення, самовладання, вміння слухати, емпатію і креативність [6].

Отже, перелічені компетенції являють собою конгломерат із стандартів, вимог до рівня підготовки фахівців психологів освіти і здійснюваної ними практичної діяльності. Професійна компетентність психолога включає в себе систему діяльнісно-рольових та особистісних характеристик, важливе місце серед яких займає наративна компетентність. До професійно важливих компетенцій та особистісних рис психолога можна віднести емпатію, рефлексію, саморегуляцію поведінки, розвинені комунікативні здібності, твердість характеру, незалежність, впевненість в собі, спрямованість на взаємодію.

Для дослідження рівня сформованості професійно важливих компетенцій у здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія» було обрано наступні

методики: методика діагностики рівня емпатичних здібностей В. В. Бойко, методика діагностики рівня розвитку рефлексивності А. В. Карпова, методика діагностики рівня комунікативної толерантності В. В. Бойко, методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса.

За своїм виглядом експеримент є природним, так як дослідження проводиться без відриву випробовуваних від реальних умов їх життєдіяльності. Інформація була отримана шляхом тестування та опитування студентів. Результати проведених методик надані в формі таблиць, сегментограм, діаграм та аналізу отриманих результатів дослідження.

Першим етапом було дослідження рівня емпатичних здібностей у здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія» за допомогою методики діагностики емпатії В. В. Бойко.

З отриманих даних розподілу випробовуваної групи за показниками емпатичних здібностей у здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія», переважає занижений рівень емпатійних здібностей, що свідчить про недостатній рівень розуміння людей, важкість відчутти стан іншої людини. Більш наочно результати можна представити у вигляді сегментограми (див. рис. 2.1).

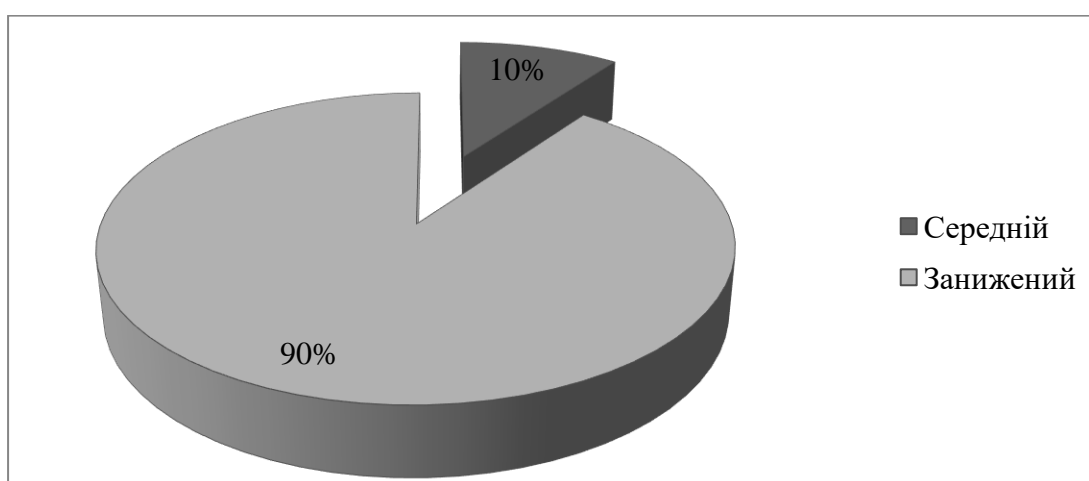

Рис. 2.1. Сегментограма результатів розподілу випробовуваної групи за методикою діагностики рівня емпатійних здібностей В. В. Бойко (у %)

Виходячи з аналізу отриманих даних можна відзначити, що у більшій частині досліджуваних може ускладнювати здатність розуміти людей, їх внутрішній світ, прогнозувати поведінку і ефективно взаємодіяти. Діагностика емпатичних здібностей виявила досить низький рівень їх сформованості, що свідчить про необхідність подальшої роботи по розвитку емпатичних здібностей у студентів-психологів.

Наступним етапом було дослідження рівня рефлексії у здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія» за допомогою методики діагностики рівня розвитку рефлексивності А. В. Карпова. Було підраховано суму балів згідно з ключем та проведено переклад тестових балів в стенові бали.

З отриманих даних розподілу випробовуваної групи за показниками рефлексивних здібностей у студентів-психологів, переважає середній рівень. При недостатньому розвитку рефлексії можуть виникати складнощі при безпосередньому самоконтролі поведінки людини в актуальній ситуації, до аналізу вже виконаної в минулому діяльності та функцією аналізу майбутньої діяльності, поведінки. Більш наочно результати можна представити у вигляді сегментограми (див. рис. 2.2).

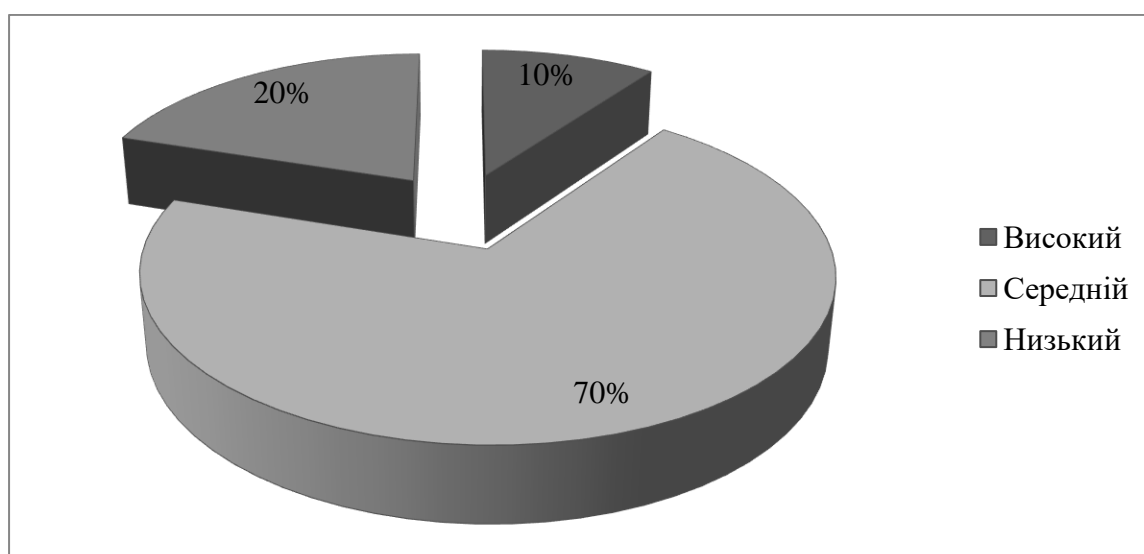

Рис. 2.2. Сегментограма результатів розподілу випробовуваної групи за методикою діагностики рівня розвитку рефлексивності А. В. Карпова (у %)

Виходячи з аналізу отриманих даних можна відзначити, що цю якість необхідно формувати для того, щоб забезпечити безпосередній самоконтроль поведінки людини в актуальній ситуації, аналізувати вже виконану в минулому діяльність і завершені події, аналізувати майбутню діяльність, планувати прогнозуванням можливих фіналів, орієнтованих на майбутнє.

Наступним етапом було дослідження толерантних установок особистості за допомогою методики діагностики комунікативної толерантності В. В. Бойко. Було підраховано суму балів та надано категорію рівня розвитку комунікативної толерантності.

Отже, рівень комунікативної толерантності у студентів-психологів здебільшого середній (80%). Високий рівень комунікативної толерантності мають 6 (20%) випробуваних. Середній показник не свідчить про абсолютну

нетерпимість до оточуючих, але може стати підставою для конфліктів. Результати за методикою діагностики комунікативної толерантності В. В. Бойко можна представити у вигляді сегментограми (див. рис. 2.3).

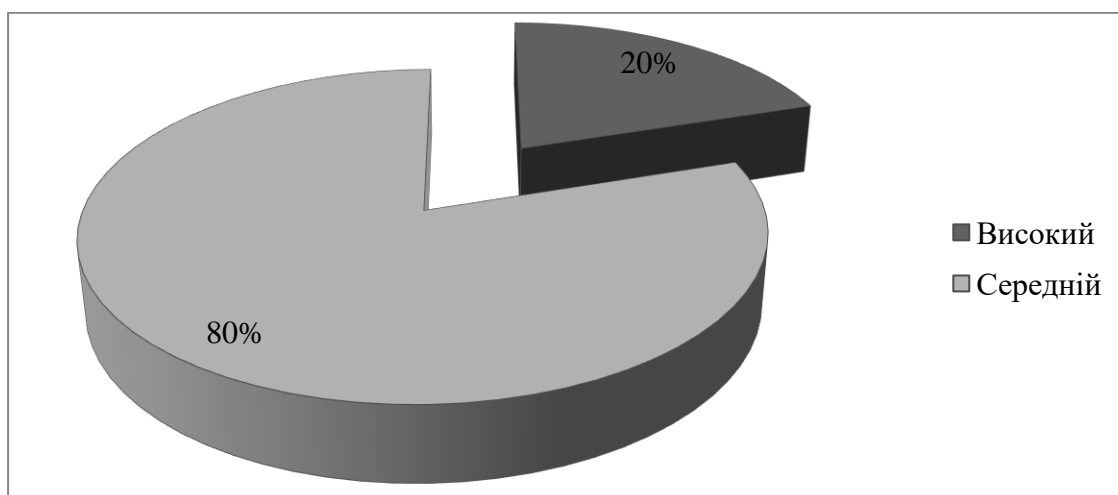

Рис. 2.3. Сегментограма результатів розподілу випробовуваної групи за методикою діагностики комунікативної толерантності В. В. Бойко (у %)

Виходячи з аналізу отриманих даних, у студентів-психологів переважає середній рівень комунікативної толерантності, що становить 80% випробуваних. Високий рівень комунікативної толерантності виявлено у 6 (20%) випробуваних. Низький рівень та повне неприйняття оточуючих не виявлено. Висока толерантність сприяє стримуванню негативних емоцій, тоді як низька пов'язана з безперешкодним виходом негативної енергії зовні.

Останнім етапом було проведено методику діагностики спрямованості особистості Б. Басса. Було підраховано суму балів згідно з ключем за кожною шкалою та сумарний показник. Цей показник і характеризує рівень вираження кожного виду спрямованості. Дані розподілу випробовуваної групи за особистісною спрямованістю представлено у гістограмі (див. рис. 2.4).

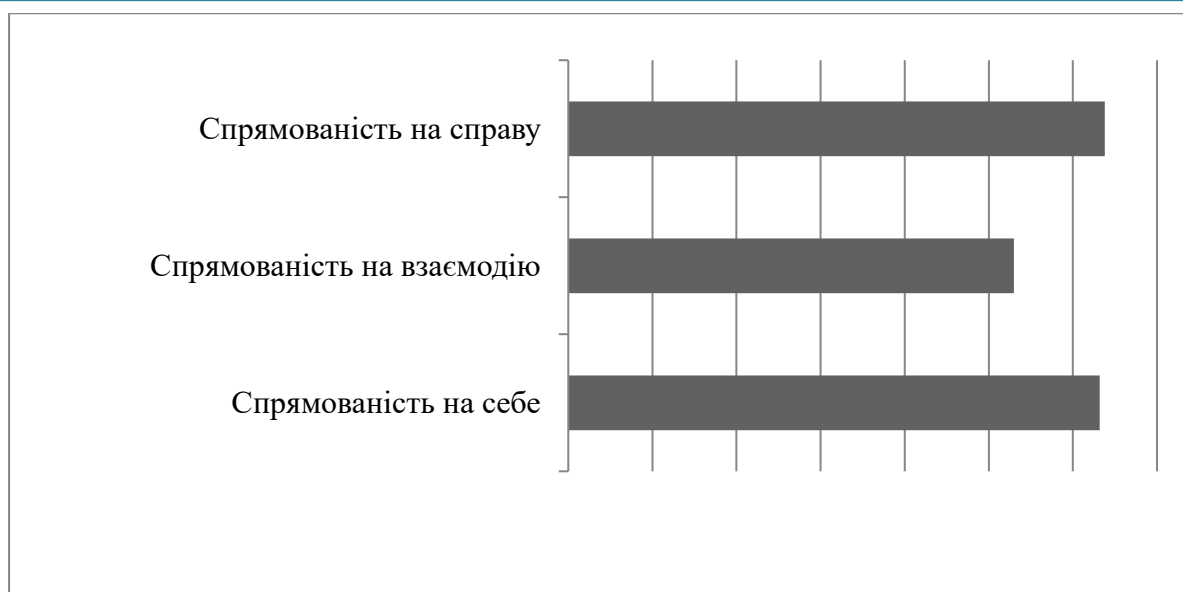

Рис. 2.4. Гістограма результатів розподілу випробовуваної групи за методикою діагностики спрямованості особистості Б. Басса

Отже, отримані результати свідчать про те, що існують відмінності між вибірковими середніми. Так за шкалою «спрямованість на взаємодію» виявлено найменшу кількість балів, що свідчить про недостатню спрямованість на спілкування, прагнення підтримувати комунікативні відносини, здійснення спільної роботи. Спрямованість на справу характеризується зацікавленістю у вирішенні ділових проблем, виконання роботи якнайкраще, орієнтація на ділову співпрацю. Для спрямованості на себе характерна орієнтація на пряму винагороду безвідносно від змісту роботи, схильність до суперництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Н. О. Уявлення про професійну компетентність та привабливість майбутньої професії для студентів психологічних факультетів / Н. О. Антонова // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2010. – Т. 7, №. 7. – С. 13-25.
2. Винославська О. В. Психологія: навчальний посібник / О. В. Винославська, О. А. Бреусенко-Кузнецов, В. Л. Зливков. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 352 с.
3. Воровщиков С. Г. Развитие учебно-познавательной компетентности учащихся / С. Г. Воровщиков. – М.: Книга по Требованию, 2013. – 401 с.
4. Дуткевич Т. В. Практична психологія: вступ до спеціальності / Т. В. Дуткевич, О. В. Савицька. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 256 с.
5. Зеер Э. Ф. Психология профессий / Э. Ф. Зеер. – Москва: Акад. Проект: Мир, 2008. – 330 с.

6. Карелин А. А. Большая энциклопедия психологических тестов / А. А. Карелин. – Москва: Эксмо, 2007. – 416 с.
7. Корсунский Е. А., Есманская Н. Е. Развитие психологической проницательности студентов-психологов средствами художественной литературы / Е. А. Корсунский, Н. Е. Есманская. – Воронеж: ВЭПИ, 2008. – 157 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>